

ЕКОЛОГІЧНІ СПЕКТРИ ДЕНДРОЕКЗОФЛОРИ ПАРКІВ-ПАМ'ЯТОК САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА ГІРСЬКОЇ ЧАСТИНИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проведено екологічний аналіз структури флори дендроекзотів парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (ППСПМ) гірської частини Львівської області. Встановлено, що екологічні спектри зростання інтродуцентів на їх території різноманітні. Визначено спектри видового складу дендроекзотів за відношенням до багатства ґрунтових умов та вологи, їх стійкість до низьких температур повітря та інтенсивності освітлення.

Вступ

Багато парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (ППСПМ) створювались як призамокві парки. Крім видів авоختонної флори, для їх оздоблення використовувалась значна кількість екзотів, екологічний аналіз яких має важливе значення, оскільки дозволяє виявити здатність деревних і чагарникових видів рослин зростати в тих чи інших умовах. Знання умов зростання інтродуцентів дозволяє вводити їх в культуру разом з автохтонними видами рослин, тим самим збагачуючи антропогенну флору.

Матеріали та методи досліджень

Для проведення екологічного аналізу нами було враховано відношення дендроекзотів до обсягів вологості та багатства ґрунту за традиційними методиками [4; 7]. Для визначення морозостійкості та відношення рослин до інтенсивності освітлення була використана методика Калініченка О. А. [5].

Результати досліджень та їх обговорення

Міженецький, Підгірцівський та Самбірський ППСПМ розташовані у гірській частині Львівської області. Міженецький ППСПМ закладений в кінці XVIII ст. Формувався як садибний парк і спочатку називався «Ліс Звенинець». Засновником садиби був граф Адам Любомирський. Знаходиться він у селі Міженець Старосамбірського району. ППСПМ загальнодержавного значення його оголошено Постановою Ради Міністрів України № 105 від 29 січня 1960 р. Сучасна площа — 11 га [2; 3; 6; 8; 9; 10–12].

Підгірцівський ППСПМ знаходиться в селі Підгірці Стрийського району, заснований у XVIII ст. Ю. Яблонівським, у 1892 р. був перероблений з регулярного планування у ландшафтне родиню Бруницьких. На території парку було висаджено 279 видів і форм хвойних та листяних деревних рослин на площі 74 га [2; 3; 6; 8; 9; 10]. Статус парку-пам'ятки садово-паркової архітектури отримав 29 січня 1960 р. Постановою Ради Міністрів України № 105, з 1972 р. — ППСПМ. Сучасна площа — 7,3 га, кількість видів теж значно зменшилась [2; 3; 12].

Самбірський ППСПМ розташований у місті Самбір, закладений у XVIII ст. на місці природного лісу. У 1960 р. Постановою Ради Міністрів України № 105 від 29 січня отримав статус парку-пам'ятки садово-паркової архітектури, а з 1972 р. — ППСПМ. Сучасна площа 13 га [3; 6; 8; 9; 12].

Рослинний світ даних ППСПМ був цікавим для різних дослідників впродовж багатьох років. Зокрема, А. А. Щербина (1954) виявила на території Підгірцівського ППСПМ 279 видів і форм деревних рослин, з них 210 — листяних, 69 — хвойних, А. І. Івченко, І. М. Пацура, А. С. Мельник та О. С. Панасюк (2008) вивчали інтродуковані великовікові дерева Підгірцівського парку. Ними встановлено, що з окремих видів дендроекзотів періодично проводилась заготівля насіння і виявлено 10 дерев віком від 100 до 200 років [2; 3; 6; 8–10; 15]. Щодо екологічного аналізу інтродуцентів, то окремо його ніхто не проводив.

Середньорічна температура у Міженецькому ППСПМ становить $+6,1^{\circ}\text{C}$, пізні весняні заморозки бувають у червні, ранньоосінні — в серпні. Середньорічна кількість опадів — $790\text{--}800$ мм, найбільша їх кількість випадає влітку у вигляді сильних злив. Висота над рівнем моря становить близько 250 м. Середньорічна температура повітря у Підгірцівському ППСПМ дорівнює $+5,2\text{--}8,0^{\circ}\text{C}$. Найвища температура липня — $+37^{\circ}\text{C}$, температура січня в окремі роки буває нижче -30°C . Зима тепла, з частими відлигами. Річна кількість опадів близько 950 мм, найбільше опадів у літні місяці, найменше — взимку. Висота над рівнем моря становить 300 м. У Самбірському ППСПМ абсолютний мінімум — -35°C , максимальна температура — $+35^{\circ}\text{C}$.

Річна кількість опадів становить 750 мм, висота над рівнем моря 306 м [13; 14]. Таким чином, умови зростання інтродуцентів на вказаних об'єктах доволі різноманітні.

За відношенням до багатства ґрунтових умов найбільшу кількість на територіях вказаних ППСПМ становить група мезотрофів. Мезооліготрофи представлені однаковою кількістю. Мезомегатрофи зростають лише у Міженецькому ППСПМ. У Підгірцівському та Міженецькому ППСПМ однаковою кількістю представлені мегатрофи. Оліготрофів найбільше у Підгірцівському ППСПМ. Група евтрофів, у порівнянні з Підгірцівським та Самбірським ППСПМ, найчисельніша у Міженецькому ППСПМ (рис. 1).

Рис. 1. Екологічний спектр дендроекзофлори за відношенням її видів до багатства ґрунтових умов

Тобто, за відношенням до багатства ґрунтових умов більшість складає група мезотрофів, однаковою кількістю представлені мезооліготрофи.

За відношенням дендроекзотів до вологості ґрунтових умов нами встановлено, що на території представлених ППСПМ кількість ксерофітів майже однакова. У Міженецькому та Підгірцівському ППСПМ група мезоксерофітів представлена однаковою кількістю, а на території Самбірського ППСПМ — відсутня. На всіх досліджуваних об'єктах переважну кількість складають мезофіти (наприклад, *Thuja occidentalis* L., *Vixus sempervirens* L., *Rhus typhina* L.). До проміжної групи (гіромезофітів) на вказаних територіях належить по одному виду. Група вологолюбних рослин (гігрофітів) відсутня у Самбірському ППСПМ,

а у Підгірцівському та Міженецькому ППСПМ вони становлять шість і сім одиниць відповідно (рис. 2).

З даної гістограми видно, що домінуючим типом гідроморф на досліджуваних територіях виступають мезофіти. О. А. Калініченко (2003) за здатністю витримувати в природних умовах низькі температури повітря деревні види рослин поділив на п'ять груп: дуже морозостійкі (витримують морози $45\text{--}50^{\circ}\text{C}$ і більше), морозостійкі (витримують морози $25\text{--}45^{\circ}\text{C}$), відносно морозостійкі (витримують морози $10\text{--}25^{\circ}\text{C}$), неморозостійкі (витримують морози до 10°C) та теплолюбні (пошкоджуються навіть короткотерміновими морозами) [5]. Дуже морозостійких видів у межах досліджених ППСПМ нами не виявлено. Найбільшу кількість

на даних територіях становлять морозостійкі види, хоча у Самбірському ППСМ їх найменше. Найменше тут і відносно морозостійких видів, найбільше їх на території Міжєнецького ППСМ. Неморозостійкі види зростають лише на території Міжєнецького ППСМ (наприклад, *Pseudotsuga*

menziesii (Mird.) Franco, *Gleditschia triacanthos* L.). Тобто, умови зростання дендроекзотів на території Міжєнецького ППСМ більш різноманітні, у порівнянні з двома іншими. У межах Підгірцівського та Самбірського ППСМ група теплолюбних рослин представлена однаковою кількістю (рис. 3).

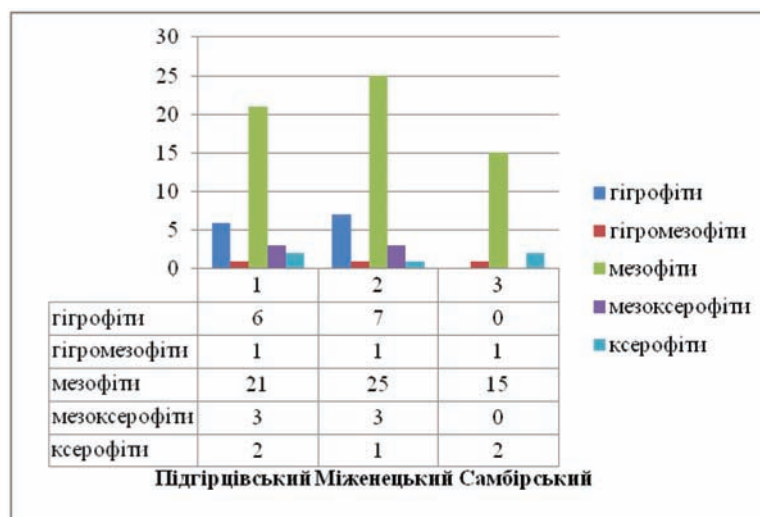

Рис. 2. Екологічний спектр дендроекзофлори за відношенням її видів до вологості ґрунтових умов

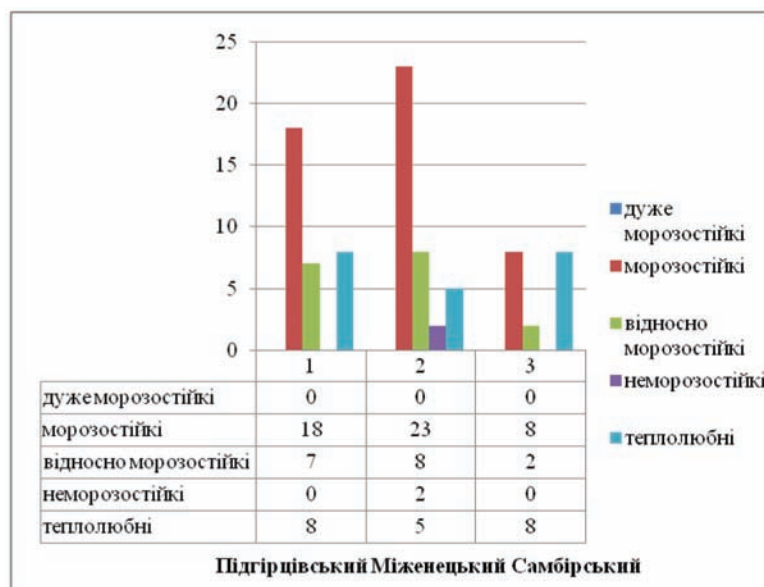

Рис. 3. Спектр дендроекзофлори за здатністю її видів витримувати низькі температури повітря

З проведеного аналізу стає зрозумілим, що у представлених ППСМ найбільше зростає морозостійких видів (наприклад, *Thuja occidentalis* L., *Pinus strobus* L. та інші). Таким чином, інтродукція деревних та чагарникових видів рослин, вірогідно,

проводилась з урахуванням місцевих кліматичних умов.

За відношенням деревних видів рослин до інтенсивності освітлення О. А. Калініченко (2003) виділив наступні групи: світлолюбні, тіньовитривалі

та відносно світлолюбні (відносно тіньовитривалі) [5]. Найбільше світлолюбних видів (наприклад *Ginkgo biloba* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Aesculus hippocastanum* L., *Rhus typhina* L.) нами виявлено на території Підгірцівського та Самбірського ППСПМ, тоді як у Міженецькому їх кількість

поступається тіньовитривалим (наприклад *Vixus sempervirens* L., *Pinus strobus* L.) дендроекзотам. Відносно світлолюбні (відносно тіньовитривалі) дендроекзоти повністю відсутні у Самбірському ППСПМ, а у Підгірцівському та Міженецькому ППСПМ становлять однакову кількість (рис. 4).

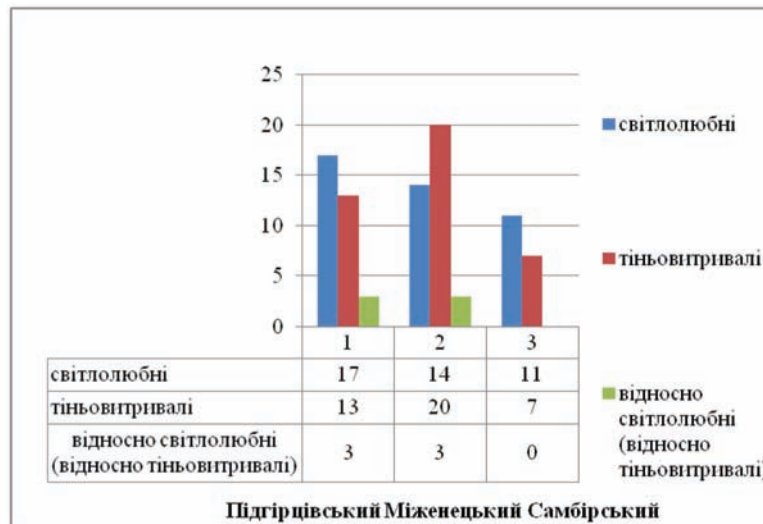

Рис. 4. Спектр дендроекзофлори за відношення її видів до інтенсивності освітлення

Висновок

Таким чином, провівши аналіз екологічного стану дендроекзотів представлених ППСПМ, нами встановлено, що більшість видів, які були використані для створення паркових ансамблів, добре акліматизувалась. Деякі дендроекзоти навіть внесені в базу даних вікових дерев Львівщини: *Robinia pseudoacacia* L. (Самбірський ППСПМ), *Pseudotsuga menziesii* (Mird.) Franco, *Thuja occidentalis* L. (Міженецький ППСПМ) [1].

Тобто, період адаптації у них пройшов успішно й їх можна використовувати для озеленення в гірських умовах.

Перелік посилань

1. База даних вікових дерев [Електронний ресурс].— Львів, 2003 р.— 2 с.— Режим доступу з: http://www.lnu.edu.ua/rasd/trees/Base_KNIP_zvit.XLS.
2. Івченко А. І. Великовікові дерева інтродукованих та рідкісних таксонів Підгірцівського парку / [Івченко А. І., Пацура І. М., Мельник А. С., Панасюк О. С.] // Науковий вісник НЛТУ України.— 2008.— Вип. 18.5.— С. 19–24.
3. Дудин Р. Б. Старовинні парки Львівщини — осередки культурної дендрофлори / Р. Б. Дудин // Науковий

вісник НУБіП України.— 2010.— Вип. 152. Ч. 1.— С. 53–57.

4. Заповідна дендросозофлора Лісостепу України / [під ред. С. Ю. Поповича].— К.: НУБіП України, 2010.— 262 с.
5. Калініченко О. А. Декоративна дендрологія: навчальний посібник / Калініченко О. А.— К.: Вища школа, 2003.— 199 с.
6. Клименко Ю. О. Старовинні парки України загальнодержавного значення. Довідник / Клименко Ю. О., Кузнецов С. І., Черняк В. М.— Тернопіль: Мандрівець, 1996.— 106 с.
7. Кучерявий В. П. Екологія / В. П. Кучерявий.— Львів: Світ, 2000.— 500 с.
8. Лыпа А. Л. Заповідники и памятники природы Украины / А. Л. Лыпа, А. П. Федоренко.— К.: Урожай, 1969.— 187 с.
9. Лыпа О. Л. Сади і парки України. Парки-пам'ятки та їх охорона / О. Л. Лыпа.— К.: [б. в.], 1961.— 51 с.
10. Лыпа А. Л. Интродукция и акклиматизация древесных растений на Украине / А. Л. Лыпа.— К.: Вища школа, 1976.— 112 с.
11. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва Міженецький парк [Електронний ресурс].— Львів: ЛОУЛМГ, 2010.— 1 с.— Режим доступу: з

http://www.lvivlis.com.ua/uk/nature_reserve_fund_state/20.html.

12. Попович С. Ю. Заповідне паркознавство: навчальний посібник / Попович С. Ю., Корінько О. М., Клименко Ю. О. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2011. — 320 с.
13. Самбір Львівської області [Електронний ресурс]. — Богодухів: Богодухівська міська рада, 2013. — 4 с. — Режим доступу: з <http://bogodukhiv-rada.gov.ua/sambir-lvivskoi-oblasti/>.
14. Стрий [Електронний ресурс]. — Вікіпедія, 2013. — 15 с. — Режим доступу: з <http://uk.wikipedia.org/wiki/uk:%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%B9?uselang=en#.D0.9A.D0.BB.D1.96.D0.BC.D0.B0.D1.82>.
15. Щербина А. А. Результаты акклиматизации декоративных деревьев и кустарников в г. Львове и его окрестностях / Науч. зап. Львов. гос. ун-та: Сер. биол. — 1954. — Т. 26: вып. 7. — С. 105–112.

Рекомендував до друку Грабовий В. М.

Н. В. Михайлович
Национальный университет биоресурсов и
природоиспользования

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ СПЕКТРЫ ДЕНДРО-ЭКЗОФЛОРЫ ПАРКОВ-ПАМЯТОК САДОВО-ПАРКОВОГО ИСКУССТВА ГОРНОЙ ЧАСТИ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье проведен экологический анализ структуры флоры дендроэкзотов парков-памяток садово-паркового искусства (ППСПИ) горной части Львовской области. Установлено, что экологические спектры произрастания интродуцентов на их территории разнообразны. Спектры видового состава дендроэкзотов определены за отношением к богатству почвенных условий и влаги, их стойкостью к низким температурам воздуха, а также интенсивности освещения.

N. V. Mykhaylovych
National University of Life and Environmental Sciences of
Ukraine

ECOLOGICAL SPECTRUM OF EXOTIC DENDROFLORA OF PARKS-SIGHTS OF PARK AND GARDEN ART OF THE MOUNTAINOUS PART OF LVIV REGION

The ecological analyze of structure of exotic dendroflora of parks-sights of park and garden art of the mountainous part of Lviv region was made in the article. It was established that the ecological spectrums of growth of introduced species on the territory varies. The spectrum of species composition of dendroexotics by reference to the wealth of soil and moisture conditions, their resistance to low temperature and light intensity was defined.